

492126

I.ÉVF

1912 FEBRUÁR 11.

6. SZÁM.

HALOTIASZEG

NEPESE-HETILAP

BCU Cluj Central University Library Cluj

HÖRZETESÍTŐHELYTŐRÖNTNYITOK
 SZERKEZTŐSÉG-SZAKMÁNKIVÁLTAL
 SZÁMA

Diamantstein Nándor nyomása Bánffyhunyon.

LEGUJABB GYÁRTMÁNYU ALIG HASZNÁLT

Tölcsernélküli pathéfon

(tüvel és tünélkül is játszik)

remek, mesés hangu gép, pathé és gramafonlemezekhez
való, koncerpt-hangfogóval, kiválogatott 40 pathé
és 100 tús nagy lemezzel együtt

500 koronáért **eladó** Cim: „Kalotaszeg“ ki-
adóhivatala, Sztána.

Erdély, a telepítés és az oláhok.

IRTA: TRANSILVANUS.

Három szerény híreस्कérő akarunk beszélni, melyek alig pár sorban, a napilapok legeldugottabb helyén láttak napvilágot. Pedig mindháromnak olyan fontossága legalább van, mint azoknak az öles tudósításoknak, melyek arról számolnak be, hogy Justh Gyula ő kegyelmessége mit kegyeskedett beszélni a parlamenti lépcsőn Héderváry Károly miniszterelnök úrral.

1.) A román parlamentben törvényjavaslatot terjesztettek be a holtkézi birtokok állami kisajátításáról. Kb. 500.000 hektár földről van szó Romániában, mely ily módon kisajátítható volna (1 hektár-10.000 m²). A kisajátítási összeg alapjául a legutóbbi 3 esztendő átlagos jövedelmét vennék; ez a vételár 10 évenként, de legfeljebb 4-szer emelkednék 10-10%-kal. A kisajátított birtokok birtokosai 4%-os állampapírokat kapnának vételár fejében és azt éppen úgy kezelnék továbbra, mint eddig a föld jövedelmét. — Ez röviden a törvényjavaslat foglalatja és miután az alsóházban többsége biztosított, tehát rövid időn belül 500.000 hektár földet parcellázhat a román állam a kisemberek részére.

2.) Az erdélyi oláhság legnagyobb pénzintézete, az „Albina“ alaptőkéjét 3 milliőről 6 millióra emeli. Ez a tőkeemelés szorosán összefügg az „Albina“, illetőleg az erdélyi oláhság vezető embereinek azon tervével, hogy ezután fokozottabb mértékben fogják vásárolni az erdélyi magyar kezekből kihulló birtokokat, hogy azokat oláhok kezére juttathassák.

3.) A magyar földmivelésügyi miniszteriumban új telepítési programot dolgoztak ki. Ennek főmotivuma az, hogy a Darányi miniszter által kezdett nemzeti irányú telepítést folytatják ugyan, de az új parcellázásoknál a törpebirtokok teljes mellőzésével csupán 300-600 holdas középirtokokat fognak alakítani.

Ez a három hír kell, hogy érdekeljen mindenkit, aki magyar és erdélyi. Hiszen egy helyes parcellázási és telepítési politika még olyan államokban is óriási ha-

szonnal jár, mely államoknak nemzeti, illetőleg nemzeti-ségi bajaik nincsenek, de a birtokeloszlás, illetőleg a társadalmi és vagyoni viszonyok még nem eléggé konszolidáltak ahhoz, hogy szükséges ne volna az állam helyes beavatkozása. Románia erre igen jó példa: Nemzeti állam, de a tömeg nyomor nagy a paraszt, a földből élő kisember helyzete irtózatossá; annyira hogy az több-izben nyílt parasztlázadásba kergette a népet. Ezen akar segíteni a most benyújtott törvényjavaslat és amennyiben törvényt válik, ami valószínű, fog is segíteni, de legalább enyhíti, ha nem is gyógyítja meg teljesen a régi, nagy sebeket.

Ha most a magyar, különösképpen az erdélyi állapotokat vesszük szemügyre, úgy konstatálnunk kell, hogy ha Romániában szükség van egy ilyen parcellázó és telepítő törvényjavaslatra, akkor nekünk százszor és ezer-szer szükségesebb volna egy hatalmas, igazi telepítő akcióra. Romániának kára az, hogy parasztsága föld hiányában nyomorog; jegyezzük meg: csak kára, olyan kára, mintha nekem kevesebb a jövedelemem, mint a mennyi lehetne, ha okosabb, jobb gazda volnék. De: Magyarországnak, a magyarságnak egy helyes, okos és erélyes parcellázó és telepítő akció *életbevágó* kérdés Románia, mint nemzeti állam nem teszen kockára semmit, ha el is veti a törvényjavaslatot; de Erdély csak papírosan lesz a magyar állam tartozéka, ha a magyar államnak és társadalomnak nem lesz legfontosabb kérdése az, hogy minket megtartson.

Akié a föld, azé az ország! Az „Albina“ magyar földet akar vásárolni oláhok részére és ahogyan most vagyunk, hát könnyű belátnunk, hogy célját megvalósíthatja könnyen. Még jó üzletet is csinál! Hiszen annyi az elhulló erdélyi magyar középbirtok, hogy válogathat benne és nincsen annyi milliója, amennyi eladó, megvehető és potom áron felszedhető birtok itt van. De tudja azt is az Albina, hogy a mi oláh parasztunk ma már nem szegény, földhözragadt jobbágyivadék, hogy semmi esetre se hasonlítható a romániai, moldovai románhoz;

de pénze van, gazdagodik, tud is, akar is vásárolni. És az Albina jóvoltából fog is.

Tudjuk továbbá azt is, hogy az „Albina“ földvásárló terve nem egyedülálló eset. Nincs hét, sőt nap, hogy ne hallanánk arról, hogy újra és ismét egy — egy magyar középirtok, vagy nagyirtok cserélte el magyar gazdáját oláhval. Már nem is csuszik a föld, nem mozog, de rohan, zuhan lábunk alól. És már nem lépésenként kell hátrálnia a magyarságnak a reátörő oláh támadás elől, hanem már futnia kell.

És itt eszünkbe jut Darányi, aki, mint arra illetékes forum, először vette komolyan az erdélyi magyarság pusztulásáról való híreket. Sőt neki is fogott, hogy megállítsa a hátrálókat, sőt visszaszorítsa a támadókat. Ő csináltatott először tervszerű telepítési programot és rögtön nekifogott, hogy azt megvalósítsa. A moldovai és bukovinai csángókból néhány falura — valót telepített a legjobban veszélyeztetett helyre: Hunyadmegyébe, ahol a magyarság mindenütt kisebbségben van az oláhsággal szemben. Aztán a Mezőségre vetette magát, arra a területre, mely ma a maga oláh többségű lakosságával a Székelyföldet teljesen elvágja a Szamos, Maros és Aranyos völgyében élő magyarságtól. A Segesvár melletti telepítéssel viszont az volt a célja, hogy a székelységet közelebb hozza a Küküllőhöz, a városokhoz, hogy aztán lassan — lassan a folyók völgyeiben természetes úton indulhasson el a magyarság újból honfoglaló hadjáratra.

Gyönyörű perspektíva volt az, amit nekünk Darányi mutatott.

De jött a felfordulás, a koalíció és ma sokkal — sokkal veszedelmesebb és reménytelenebb a helyzetünk, mint Darányi előtt volt.

Végre, annyi esztendő után, mely idő alatt a magyar államhatalom semmit sem csinált a magyarságért, de az oláhság hatalmas, biztos lépésekkel közeledett célja felé, végre jön a hír — igaz, hogy apróbelüs, kurta, szerény hír — hogy a földművelésügyi miniszteriumban új telepítési programot dolgoztak ki.

A legtöbb újságolvasó ember nem vette észre ezt a hirt, egy nagy százalékát azoknak, akik észrevették, nem érdekelte; de azok közül a kevesek — igazán kevesek — közül is, akik lestük már régen és végre megkaptuk, mondom azok közül is felének legalább nem tetszett a dolog. Nehány lapban aztán — szintén igen szerény helyen, szerény terjedelemben — kommentálták és — megtámadták az új programot. Hogy miért akar a miniszter középbirtokokat alakítani, miért nem kisbirtokokat. Amikor azért van nálunk kivándorlás, azért van földéhség, mert a paraszt nem tud földhöz jutni. Egyszóval, akik észrevették ezt a hirt, azok rögtön meg is támadták.

Nagy azonban a gyanum, hogy egyrésről a hír nagyon keveset mondott, másrésről a támadó cikkírók nem ismerik ezt a kérdést alaposan, ha megtámadtak valamit, amiről még nagyon keveset, alig valamit, alig többet a semminél olvastak.

Én a magam részéről a földművelésügyi miniszteriumból kiszivárgott telepítési akcióról szóló hír természetesen nem tarthatom teljesnek és abban a kategorikus rövid formában éppenséggel hiányosnak tartom. Másrészt viszont körülbelül ismerem bajainkat, ismerem a támadókat, tudom hogyan, miképpen dolgoznak.

Legelőször is külön kell foglalkozzunk a szorosán vett Erdéllyel és külön Magyarországgal. Kérem szépen, muszáj ezt a megkülönböztetést tennünk, annyira mások a viszonyok itt és ott.

Magyarországon, különösen az Alföldön van parasztproletáriátus és földéhség — mert sok a holtkézi nagybirtok és a gyorsan szaporodó földnépe nem tud földhöz jutni amiatt. Ha tehát az Alföldön parcellázásról beszélünk, akkor az csakis nagybirtokoknak 5-10 holdas parasztgazdaságokká való alakításából állhat. Ez, mint vállalkozás is kifizeti magát ott, mert a paraszt ma sokkal többet fizet a földért, mint amennyit az megér, mindenesetre többet, mint bármelyik más vevő fizethetne.

Erdélyben földéhség alföldi értelemben sohasem volt,

parasztproletariátus ismeretlen fogalom (ahol volt, ott a nép természetes uton, idegen beavatkozás nélkül, a középbirtokoknak közös erővel való megvásárlásával és egymás között való felosztásával segített magán. Erre több igen szép példát tudunk Kalotaszegen is.) De Erdélyben holtkézi birtok is kevés van. Ellenben van rohamosan pusztuló, helyesebben kipusztuló középbirtokosságunk és van nemzetiségi kérdésünk, Erdélyben nem azon kell gondolkoznunk, honnan és hogyan szerezzünk a nép számára földet, hanem azon, hogy mimódon akadályozhatjuk meg azt, hogy még meglévő középbirtokaink régi magyar birtokosaik kezében maradhassanak, illetőleg, ha azok elhullanak, olyan kezekbe jussanak, hol nem szolgálnak belső ellenségeink újabb erősítő pozíciójául.

„Magyarországon“ tehát telepítésről (kivéve talán a Felvidéken később) szó sem lehet. Ott egyszerűen elő kell mozdítani a földbirtok helyesebb, arányosabb eloszlását a lakosság között. Vagyis olyanféle akcióra volna szükség ott, amilyent most Románia kormánya készít elő a maga népe számára. Szó sincs róla, az alföldi magyar nép helyzete ma egészségtelen, de ez végre egyszerű szociális kérdés, melyen egy ilyen irányu helyes törvénnyel könnyen lehet segíteni. Kárunk van a mai helyzetben; minél jobban húzódik a megoldás, annál rosszabb, de — nemzeti szempontból *nem veszedelem, az egész nemzetre nézve nem életbevágó* fontosságú.

Erdélyben ellenben a helyes telepítés és parcellázás kérdése elsőrendű nemzeti kérdés. A magyarság fennmaradása, illetőleg elpusztulása nem kis mértékben függ ettől, tehát olyan problema, mely fontosabb kellene, hogy legyen minden napi-és pártpolitikai problémánál.

Ezt mi ma még nem tudjuk, vagy nem akarjuk általánosságban elismerni. De annál inkább tudják ezt oláhjaink. És hogy nemzetiségi szempontból, de közgazdasági szempontból is milyen igazuk van, azt az eredmény mutatja, melyet eddig is elértek ezirányu állandó és következetes munkájukkal.

— Folytatjuk. —

A SEBESI VÁRROM. ✓

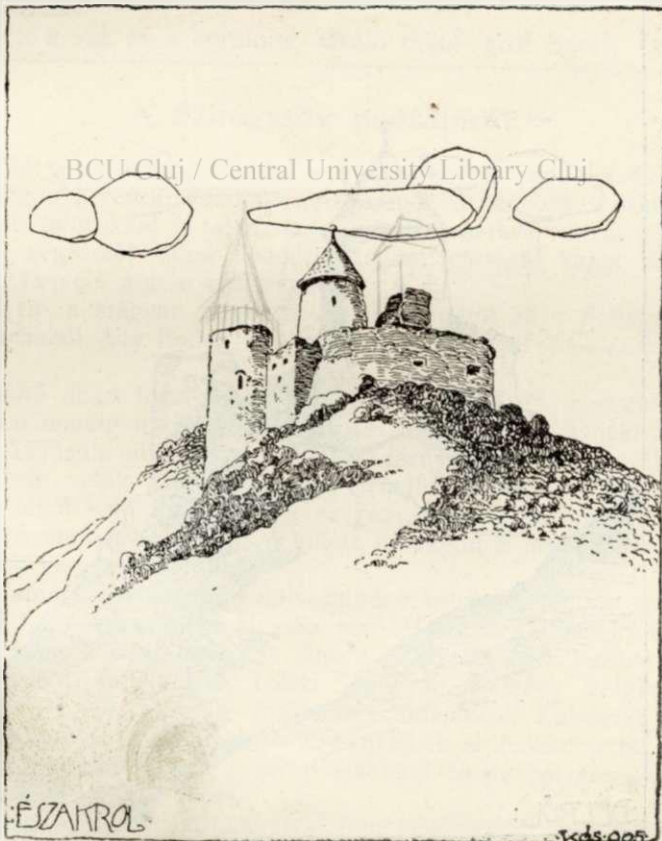
Írta: Kós Károly.

A hol a Sebes vize a Körösbe omlik, éppen a két viz szögiben magos-meredek marton áll a rom. Alatta rongyos oláh falu: Kissebes.

Mikor épült ide ez a vár, nem tudom, de 1330-ban már várnagyja van: Elefánti Dezső. Későbbi okmányok is állandóan, mint várat emlegetik.

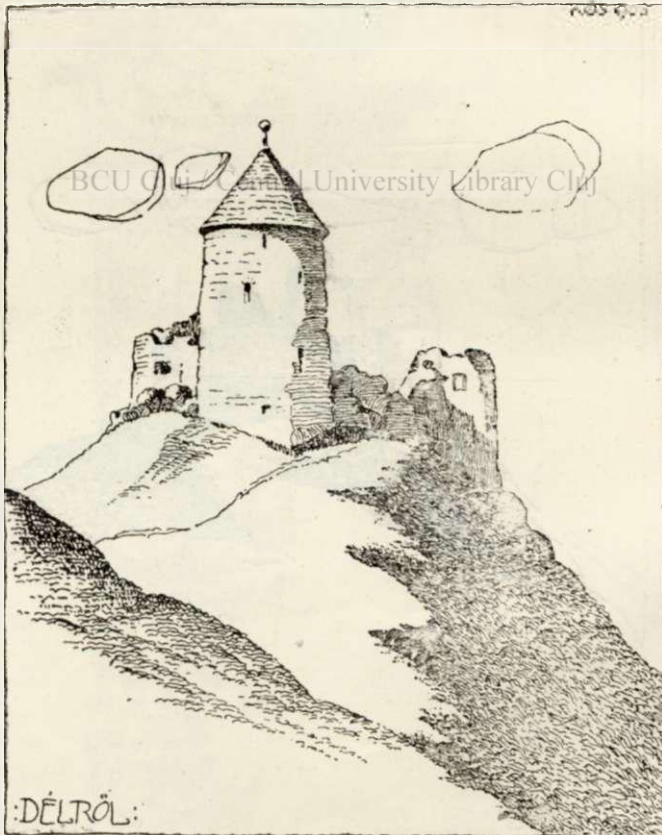
A XVII. században a Bánffy családé és Bánffy Dénesé 1660-ban, amidőn II. Rákóczi György a gyalui csata után nehéz sebével errefelé fut ki Magyarországra és egy szomorú éjszakát tölt itt.

Nehéz idők következtek ezután Erdélyre. Még ugyanazon

1660. esztendőben, augusztus 27-én a váradi őrség másfél hónapi nehéz harc után feladja a rommá lőtt Váradot Ali pasának. — Erdély legfontosabb végvára elesett; Kolozsvár felé az ut nyitva. Mikoron aztán Apaffy Mihály fejedlmmé választatott, első dolgainak egyike volt, hogy a védelem nélkül maradt Királyhágót a már akkor meglehetősen rossz állapotban lévő Sebes-vára felépítésével és őrséggel való megrakásával úgy ahogy, biztosítsa. Erről a várépítésről egykoru krónika így mesél:

„Az csonka tornyot az falu felől legelőször megépítetté, azután két bástyát, s két nagy öreg pincéket csináltatott vala az várban és az ujház mellett, akit darabontok házának emeltetett. Egy öreg utat is csináltatni rendelt, de az kemény kősziklának miatta félben hagyták. Az vár körül való hitvány palánkot leronttat és uj rakott allal kerített; másodesztendőre pedig egy igen — igen erős kasa-

mátás kőrakásu öreg kerek tornyot indítottatott vala. Az palotás házat, ki leszakadóban vala már akkor, mind nádával, szarufáival, kőtésivel egyetemben csuda mesterséggel felcspattatá és följöl az palotán öreg gerendákhoz sok vasakkal csatoltatá erősen. Mesteri pedig az munkának valának kolozsvári kőmivesek: Bíró Máthé és Jancsó Pál; ácsmester pedig Fülep Móyses kolozsvári“.

Ezután még azt tudjuk erről a derék kis várról, hogy 1687-ben Rácz Mihály hadnagy 11 katonával tartott benne őrséget és szedte a Királyhágón begyűlő adót és vámot; zsoldjukat a fejedelem fizette ekkor. Bethlen Miklós tanusága szerint pedig 1703-ben még épen állott a vár. Hogy mikor hagyták el és mikor pusztult el, nem tudjuk.

Ma azomban csak a kerek déli torony áll. De azt jól megcsinálták néhai való magyar mesterei, mert a falu belsejében felkanyarodó grádicsa is jó, csak az emeletek között volt gerendák rothadtak el.

Ma a vár és a körülötte terülő oldal gróf Bánffy György.

A Szilágyság poétájáról. ✓

Mint a mesében. Elindul a fiu szerencsét próbálni és heted-hétországgon keresztül vándorol; megharcol sárkányokkal, óriásokkal, kutyafejű tatárokkal is talán, (a mesében nem kell félteni sohasem a hőst) végezetül eljuti Tündérországba, feleségül kapja a király leányát és vele a fele krályságát.

Ilyen a magyar népmese és így indult el a Szilagyból. a régi Partinból Ady Endre világot járni, hogy végül Tündérországba jusson.

Költő akart lenni és az lett. Magyar költő és modern poéta (ami nem mindig ugyanaz a 20-ik században, sőt). Öneki is meg kellett küzdenie utjában mindenféle szörnyetegekkel; becsületesen megharcolt velük, utjából ki nem térítette semmi. De Ady Endre nem meséből való fiu, csak egy szegény, husból, vérből-való valóságos élő ember, aki nemcsak adott, de kapott is hosszú vándorlótúján sok véres sebet.

Mintha Kainbélyeg volna minden keletről elinduló magyar tehetség homlokára süttve. Hosszu sorozatot kellene összeírunk, ha számba vennők mind őket. De Apácai Csere Jánoson kezdve Mikes Kelemenen, a Bolyaiakon, Teleki Sándoron, Kemény Zsigmondon keresztül — Ady Endréig majdnem mindeniknek Kalváriát kellett járnia és többen végigjárták és elszenvették a keresztját is.

De maradjunk csak a mi poétánknál és ne bolygassuk meg a halottak nyugalmát most.

Amíg szűkebb pátriájában dalolt, később Váradon nem bántották. Senkinek se volt egy rossz szava sem.

De mihelyt Budapestre tette lábát (igaz, hogy jól odadobban-totta az aszfaltra), mint a ráuszított éhes kopók, vetette magát reá az egész hivatalosan is elismert magyar irodalom-világ. Kimondották reá, hogy: rossz magyar, elárulja hazáját, a vörös forradalom katonája, istenkáromló pogány, alkoholista, bolond, a magyar nyelv megrontója, sőt nem is poéta, csak egyszerű csepürágó svindler. A könyveit azonban kapkodták és olvasták mindenféle. Mert hogy talán mégis van valami benne. És legbuzgóbb olvasói éppen legnagyobb ellenségei, a magyar írók voltak. Szídták, piszkolták és — tanultak tőle — legerősebb konkurrensüktől.

Természetes az is, hogy legkevésbé éppen Erdélyben ismerik poézisét — hiszen Erdély szülötte. De mi éppen azért akarjuk itt őt bemutatni, mert Erdély szülötte.

És talán jobban is belelátunk poézisébe mi, akik hegyünk ormáról idelátjuk a vén Meszest, melynek tövéből valamikor elindult a kis fiu, hogy poéta legyen, hogy Tündérországba jusson.

Mert Ady Endre a mienk. Talán próbálta elszakítani a láncokat, melyek sokszor lenyügözték őt ami kicsinyes világunkba, de ezek az erőlködései is ezer esztendőös magyar erőlködések. Ő sem tudta elszakítani azokat a láncokat, melyek őt örökre ide fogják fűzni.

1. Föl — földobott kő, földedre hullva
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön fiad.
2. Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.
3. Mindig elvágják s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhergadnak megint.
4. Tied vagyok és nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban,
Szomoruan magyar.
5. Föl — fölhajított kő, bus akaratlan
Kicsi országom, példás alakban
Te orcáidra ütök.
6. És jaj hiába, mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék
Százszor is, végül is.

Aki ezt megírta (nem is egyszer, de tízszer — huszszor is) az a mi fajtánk. Az magyar, veszettül magyar, mint a többi is, az

ő és ami őseleink is mindig és a milyenek talán utódaink is lesznek.

De Ady Endre ismeri is a maga fajtáját (mint kevesen mi többiek). Tudja, hogy poétának nincsen az utja csupa rózsákból párnázva, hát még az olyan poétának, aki egyenes utóda az Esze Tamás bujdosó társainak; aki protestálni és harcolni akar és tud is; aki a maga esze szerint akar és tud is dalolni. Másképpen, talán jobban, talán szebben, mint eddig, de bizonyosan erősebben, harciasabban.

Hogy megrontja a magyar nyelvet, hogy káros ujtó, aki nem ismeri a magyar nyelv törvényeit? Ady Endre kávinista; ő ismeri a bibliát, azt az öreg, zengő, ódon nyelvű Károli — bibliát bizonyára sokat olvasta. Onnan tanult magyarul beszélni; ott tanulhatott is. De a budapesti „tiszta“ magyar nyelvet, azt valóban nem ismeri. Sőt valószínűleg nem is akarja ismerni, talán nincs is arra szüksége egy magyar poétának — bár hasznos dolog! És Ady Endre sokat olvasta Balassit, a kuruc-nótákat, Csokonait. Azt hiszem sokkal többet olvasta ezeket a magyar költőket, mint akár Eötvöst, Kisfaludyt, vagy Jósikát. Mindenesetre magyarul verselni azoktól tanult. Nem, nem, Ady Endrét az ősi, világból elmaradt kuruc-kávinista Szilágyi tette költővé, nem Budapest:

1. Hepehupás vén Szilágyban
Hét szilvafa árnyékában
Szunnyadt lelkem ezer évet.
Parasz zsályaként aludt el
S bús krisantén — fürttel ébredt
Hepehupás vén Szilágyban.

De hozzát teszi:

2. Hepehupás vén Szilágyban,
Hét szilvafa árnyékában
Várt volna még ezer évet,
Mig idő jön a csodákra.
Oh, jaj nekem, hogy felébredt
Hepehupás vén Szilágyban.

Ady Endre régi szilágysági nemes családból való. Ősei valamikor két falu urai is voltak, lellei és diósadi Ady Endre a neve. Lelle és Diósad azonban ma már csak círfaságok a neve előtt, de *Érmondzeriten* a „hét szilvafa árnyékában“ még ott az Ady-porta. És ott őrzik a hagyományokat; az ősi örökséget. És a mai Adyak is, ők is csak az apák fiai, unokái és dédunokái. Azok is kurtanemesek voltak, akiknek századok óta legfőbb kincsük a juss és a harc. Nyakasok és kávinisták, gőgösek és szegények, megfogják az eke szarvát és kaszanyelet, de ha veres karddal oldalukon és kopíriáson lóra ültek, akkor tartották magukat olyan urnak

mint legalább is a — Károlyiak. Sőt bocskorban és rongyosan is gögősen hitték ezt.

És ezeknek késői utódát, Ady Endrét ma a vörös szocializmus akarja magának sajátítani? Hogy ő proletár — költő?

1. Dózsa György unokája vagyok én,
Népjért síró, bús, bocskoros nemes.
Hé, nagyurak, jó lesz tán szóba állani
Kaszásnéppemmel, mert a nyár heves.
2. A nyár heves s a kasza egyenes.
Hé, nagyurak: sok, rossz, fehér ököl,
Mi lesz, hogyha Dózsa György kósza népe
Rettenetes, nagy dühvel özönöl.
3. Ha jön a nép, hé nagyurak, mi lesz?
Rabió váraitokból merre fut
Hitvány hadatok? Ha majd csörömpöléssel
Lecsukjuk a kaput?

Ez egy proletár-vers, mondják a vörösek. De nem egy *proletár vers!* Ez egy gögős, szegény, magyar kurucnak verse, egy bocskoros nemesé. (Ma azt kellene mondanunk: egy lezüllött bőrkabátosé). Hiszen Dózsa György se volt proletár. De nemesember, és azt csinálta, amit később Esze Tamásék, Szuhay Mátyásék, Rákóczy Fe. enczék. Csakhogy Dózsának rosszabbul sikerült, mint Rákóczi Ferencnek, vagy nem is rosszabbul talán, csak a külső formája volt csufabb az ő végének. És lám, az egyiket szocialista vezérnek tartja a hit, a másikat szabadsághősnek. De mindkettő nemes ember volt. És mindkettő *valami* akart lenni. — És végül egyiküknek se sikerült.

Hát ilyenformán proletár költő valóban Ady Endre is. De az ő proletársága is őseitől öröklött „modern“ világnézet; mert ilyenek voltak ezek az elfelejtett kismesek mind ott a Szilágyban, sőt másutt itt a Tiszától keletre a Székely havasokig, És ilyenek ma is. Talán azért pusztulnak.

A Tiszától nyugatra már más szelek fujnak . . .

. . . Még egyet csak Adyról adott vázlatainkhoz.

A testamentumát. A szilágysági, partiumbeli, erdélyi poétának, ami vezérünknek testamentumát hadd ösmerjük mi meg.

1. Eltestálok ezennel
Szegény szivem haragját:
Bolond örökösömnek
Bölcsőjét most faragják.
Most faragják valahol. | <ol style="list-style-type: none"> 4. Legyen magyar, s fogják rá,
Hogy rossz fia fájának,
Legyen vidám rajongó
S fojtsa sós, furcsa bánat,
Furcsa bánat és nagy sivár. |
|---|---|

2. Ráhagyom szeretettel,
Amiben csak volt részem:
Jussolja a szerelmem,
Kóromat s szenvedésem,
Szenvedésem és örömöm.
3. Az én ellenségimmel
Vivja tovább a harcot.
Kupámat hajtogassa
S mutasson vidám arcot,
Vidám arcot, ha borul.
4. Tomboljon, ha nem értik,
Hitet büszkébben valljon,
Szebben és jobban éljen,
Szebben és jobban haljon,
Jobban haljon: derüsen.
6. Haragudjék, de bölcsen,
Harcoljon, de több göggel,
S ne átkozzon majd engem,
Ha a nap későn jó fel,
Későn jó fel akkor is.

Most pedig bocsánatot kérek mindazoktól, akik talán azt várták, hogy itt egy Adyhoz méltó essay-t kapnak. Vagy legalább egy komoly kritát. De én szeretem Adyt! Szeretem a verseit (nem mindeniket, — de Petőfinek is vannak rossz versei), és végül én is csak egyszerű olvasó vagyok; nem kritikus.

Én csak azt szeretném, ha mi erdélyiek többet olvasnánk azokat a dolgokat, amiket ami fajtánk dalolt. Talán akkor magunk is jobban, szebben tudnánk élni és meghalni is egyszer.

A „Magyar Figyelő” legutóbbi számában *Pirkner János* országgyűlési képviselő érdekes cikket írt a hegyvidéki agrárpolitikáról.

Részletesen ismerteti a svájci és az osztrák alpesi gazdálkodást s megállapítja, hogy Kárpátainkban épp ily virágzó s éppen ilyen jövedelmező alpesi gazdálkodást

lehetne létesíteni. A magyar havasok bővelkednek alpesi legelelőkben s az ország lakosságának egy milliónál nagyobb része itt él a hegyek között, a földmiveléssel foglalkozik s a pásztorkodással és az állattenyésztéssel iparkodik mindennapi kenyerét megkeresni. Azelőtt a pásztorkodó népet nem korlátozta ősi foglalkozásában a jobbágyi állapot, sőt ellenkezően, ez biztosította szabadságát és anyagi boldogulását, mivel atgazdag völgyi rétek és erdei tisztások részes használata bőven ontotta az állatok teletetéséhez szükséges szénát, Ez volt a magyar alpesi gazdálkodás évszázadokon át változatlan ősi állapota, de a mikor az urbéri és a birtokrendezés, különösen a tagosítás és annak a magas hegyvidék különleges viszonyaihoz nem eléggé alkal-

mazkodó végrehajtása a hegynek és a völgynek ezt a kapcsolatát lazította, sőt kettétörte, csődbe jutott az ősi alpesi gazdálkodás, melynek azután az erdőtvény életbeléptetése teljesen véget vetett. Havasi népességünknek existenciális érdeke, hogy okos hegyvidéki agrárpolitikával az alpesi gazdálkodást újra egészben meghonosítsuk a Kárpátok egész vonalán. Lábra kell állítani a hegyvidéki földművelő népet, rendezni kell megélhetési viszonyait s hozzá kell kötni a rőghöz. A völgyi gazdaság és a havasi legelők közt meg kell teremteni azt az el nem választható szoros kapcsolatot, a mely egyfelől a jövedelmező állattenyésztés és tejgazdaság alapja, másfelől arra is alkalmas, hogy az állandóan lakott zónán felül kimagasló hegytömbökön, csúcson, gerinceken, lankás és nem ritkán meredek hegyoldalakon terjeszkedő gyeprétegeket is megvédje. Különösen ennek az utóbbi föladatnak sikeres megoldása nagyjelentőségű s kihatásában nemcsak a hegyekre, hanem az ország nagy medencéjére, az egész Alföldre kiterjeszkedik. Vizi gazdálkodásunk biztos alapokra helyezésének első feltétele erdőink megtartása és ápolása, a sikeres vízszabályozásnak alapja az egészséges vízgyűjtőterület, a minek épségét viszont az erdőtakaró jósága biztosítja, folyamrendszerünk fönntartására tehát elsősorban a havasi legelők megfelelő ápolása szükséges. A gyepekéreg akadályozza meg a víztömegek gyors berohanását és menti meg a hegyoldali erdőket, az aljukon lévő völgyeket a puszt-

ulástól s a hegyvidéket fölvaltó síkságot a romboló ártól. Ha tehát a későbbi nemzedékre havasi legelőket és nem sziklákat kívánunk hátrahagyni, ha vizeink szabályozására és árvíz ellen való védelemre költött százmillióknak hasznát akarjuk látni, s végre ha szívünkön hordjuk a hegyvidéki nép sorsát, akkor agrárpolitikánkat sürgősen ki kell terjeszteni az alpesi gazdálkodásra is.

KALOTASZEG

— Népházak. Országszerte mindenütt foglalkoztatja az illetékes köröket az az eszme, hogy faluhelyeken népházak állittassanak fel, a melyek központi helyei lennének a falu gazdasági és társadalmi életének. Nemcsak arra valók ezek a népházak, hogy az egyes szövetkezeteknek, (hitel, fogyasztási stb.) a melyek a nép gazdasági életének szolgálatában állanak, helyet adjanak, hanem főleg arra, hogy a hosszú téli estéken ide gyűljenek fel a falu emberei, s a helyett, hogy egyes családoknál eloszolva, hiábavaló, s gyakran káros időtöltéssel üssék agyon az órákat, itt a nép vezetőinek felügyelete

att felolvasások hallgatásával, olvasással, s más egyéb nemes szórakozásokkal műveljék lelküket. Milyen jó szolgálatot tehetnek ezek a helyek az ifjuság szolgálatában is. Míg most a legtöbb helyt utcánként csoportosul az ifjuság, összejöveteleit külön-külön tartja, s ezek a külön csoportosulások a legtöbbször ellenségenként állanak egymással szemközt, addig itt egybe lehetne gyűjteni az egészet, s nevelésüknek és szórakozásuknak együttes irányításával nem csak lelki művelődésüket eszközölnénk, hanem előnyösen lehetne felkelteni a szolidaritás érzését is bennük. Ezek az eszmék vezették Kalotaszeg egyik falujának, Mákófalvának gazdaközönségét, amikor január hóban tartott gazdaköri ülésén kimondotta egy népház felállításának szükségét, s egyben megbizta elnökségét, hogy a kivitel módozatairól gondoskodjék. Az ügy tehet még nagyon kezdetleges stádiumban van, s az anyagi eszközök előteremtése bizony még sok fejlődést fog okozni, de a határozat meghozatala a dolog szeretete mellett bizonyít, s reméljük, hogy a kik egyek voltak a határozatban, nem fognak visszahúzódni akkor sem, a mikor némi anyagi áldozatoknak a meghozataláról lesz szó. — Ajánljuk a mákófalvi határozatot többi falvaink vezetőségének figyelmébe.

Hitelszövetkezet alakulása Sztánán. E hó 11-én, vasárnap meghalálak a sztánai hitelszövetkezet. — Az ottani tanító, Lakatos István régóta buzgón fáradozott már azon, hogy ezt a fontos falusi szervezetet létrehozza, míg most végr elérte azt, hogy munkáját siker koro-

názza, 67 tagot toborzott össze, akik összesen 103 üzletrészt irtak alá, mire ezt az eredményt bejelentette az Országos Központi Hitelszövetkezet budapesti központjának, a honnan a vasárnapi törvényes megalakulásra *Kadermuská János* ellenőr jelentette be megjelenését. A faluban már 1906 év óta működik fogyasztási szövetkezet, mely nem régen a falusi korcsmát is bérbevette. A hitelszövetkezet lesz tehát a második gazdasági szervezete a kis falunak. Ezután már kell, hogy hamarosan Gazdakör is alakuljon, mely betetőznél egyelőre a szervezkedést kulturailag is.

— **A bánffyhungyadi műkedvelő ifjuság** színelőadással egybekötött táncmulatsága szépen sikerült. Már 7 óraker megkezdődött a fölvonulás a bálba. Alig fogadott be valaha ennyi közönséget a „Tigris“-szálló nagyterme, a mely most igazán kicsinek bizonyult. Sőt még az álló helyekért is majdnem küzdelem támadt, de azért csak csak a szomszéd szobából hallgathatták Göndör Sándornak bánattól rezgő hangját.

A nagy érdeklődés föl is lelkesítette műkedvelő ifjuságunkat, oly bravúrosan játszottak, hogy bármely gyakorlottabb műkedvelő társaságnak is dicséretére vált volna. Csak rajta, tovább. Szerezenek máskor is ily kellemes estét közönségünknek, maguknak pedig a tanulási órákból kedves emlékeket.

Személyeket — játéukért ki nem emelünk, mert azt a szép harmoniát nem akarjuk megzavarni. Elégedjenek meg a közönségnek zajos tapsban és szóval is kifejezett elismerésével, jutalmul,

hogy mindannyian emberül megfeleltek annak, amire vállalkoztak.

Nem tehetjük azonban, hogy meg ne említsünk egy nevet — bár tudjuk, hogy tiltakozni fog ellene — aki időt, fáradságot nem kímélve, tudását, tapasztalatát oly szives készséggel nyújtotta ifjainknak a darab betanításánál. Böngérfi Géza tanár urat értjük, ki ugy a közönség, mint a szereplők elismerését és köszönetét megérdemli.

Az erkölcsi siker mellett meg volt az anyagi siker is. Mégugyan nem számolhatunk el a nyilvánosság előtt pontosan, mert a befizetések még most is folynak, annyit azonban máris jelezhetünk, hogy az esti bevétel, a kereskedőktől bevont jegyárakkal együtt a 300 koronát felülhaladta.

E lap jövő számában részletes kimutatást közlünk a jövedelemről s közölni fogjuk a felülfizetéseket is. Reméljük, hogy a „Munkás-gimnázium“ szép kis összeget fog kapni.

A jókedvű ifjuság reggel 7 órakor is a legfrissebben táncolt, mulatott.

ERDELYORSZÁG

Ezidei 4-ik számunknak ebben a rovatában közöltük volt

azt a hirt, hogy a kir. kuria a „Desteptatea Romane“ éneklé e miatt bevádolt *szacsali* oláhokat felmentette azzal a megokolással, hogy a költeményből nem lehet megállapítani az igazat. Több olvasónk azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy szeretné ismerni annak a híres oláhnótának szövegét. Olvasóinknak és minden magyar embernek szolgálatot akarunk tenni, amikor hiteles fordításban közöljük a dal szövegét:

Ébredj román, ébredj fel halotti
álmaidból,

Melybe sülyesztettek barbár
zsarnokok!

Most vagy soha! Teremsd jö-
vendő sorsod újból,

Melynek nyers ellenséged is
meghajolni fog!

Szükségesnek tartjuk ehhez azt is hozzáfűzni, hogy ez a dal kizárólagosan az *erdélyi oláhok szabadságdala*, erdélyiek részére és használatára készül. Ha tehát erdélyi oláhok éneklék, akkor éppen úgy nem lehet szövegének kitételeit félremagyarázni, mint ahogy nem lehetett a Kossuth-nótaét. Már pedig tudunkkal a Kossuth-nóta éneklése a *magyar nemzeti állam* (!) hadseregénél tilos és büntetendő cselekmény. A „Desteptatea Romane“ éneklése pedig a kuria ítélete szerint — nem büntetendő. Most már igazán gondolkoznunk kell, érdemes-e itt, ebben az országban — magyarnak lenni?

A szászvárosi ref. „Kun-kollegium“ internatust akar építeni és az államtól e célra 1₂ milliónyi segítséget kért. Népes küldöttség járult ez ügyben a kultuszminiszter elé. A küldött-

Séget Farkas Pál, a kerület képviselője vezette és részt vettek benne pártkülömbőség nélkül az összes erdélyi képviselők. Bánffy Miklós volt a íszónokuk, aki a nemzetiségekkel küzdő magyarság nevében kérte a minisztert, hogy kérésüket teljesítse.

Régi idők óta ez az első eset, hogy az erdélyi képviselők megérezték azt, hogy nekik akkor, amikor Erdély érdekéről, az erdélyi magyarság érdekéről van szó, akkor együtt kell lenniök, felfüggesztve közjogi, politikai, párt-politikai elveiket. Vajha keserves, nehéz küzdelmeinkben többször, mfndig együtt látnánk Erdély képviselőit. Igaz azomban az is, hogy ha erdélyi követeink *minden* bajunkkal törődnének, ha minden *nemzeti ügyünk, gazdasági és kulturális* dolgunk annyira érdekelné őket, hogy érdemesnek tartanak minden alkalomkor pártra való tekintet nélkül, együttesen kiharcolni, azt, amire szükségünk van, akkor aligha jutna idejük foglal kozni a pártpolitikával, a közjogi politikával, a személyi politikával és más ilyen hasznos és fontos dologgal. És ebben nagy kárunk volna mindnyájunknak és különösen az országunk, úgyé?

Bikakiállítás Désen. Február 26-ikán délelőtt 9 órakor nyílik meg a Voith-féle szeszgyár udvarán a huszankettedik dési *erdélyi magyarfajtájú bikakiállítás és vásár.* A szolnok-doboka vármegyei tenyésztők részére 1000 korona van kitűzve jutalomdíjúl.

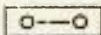
Ingyenes jogvédelem a Székelyföldön. Talán sehol az országban annyit nem perelnek a gazdák, mint éppen a Székelyföldön. De tudvalévő dolog az is, hogy a pör hasznát rendesen nem a pörlekedő emberek, hanem az ügyvédek látják. Székelyföldön azonban még az is baj, hogy a pörlekedő gazda legtöbbször csak olyankor fordult ügyvédehez, amikor már késő volt; ilyen esetekben azután mindig a gazda károsodott és rendesen a bank (legtöbbször oláh és szász bank) gazdagodott.

Ezen a bajon segitendő, a földművelésügyi miniszterium már 1907-ben Marosvásárhelyt *ingyenes jogsegítséget és jogvédelmet* szervezett, melynek ügyvédje mindenféle adó,-birtok,- telekkönyvi ügyben díjtalan tanácsot ad a hozzá fordulónak. A mult, 1911-ik esztendőben 1676 kiscgazda vette igénybe azt a segítséget, miáltal kiszámítatlan kártól, felesleges pörlekedéstől mentette meg a járatlan embereket.

Ezen a szép eredményen okulva az erdélyrészi kirendeltség elhatározta, hogy az ingyenes jogvédelem intézményét legközelebb az összes székely vármegyékben szervezni fogja.

Szerkesztői üzenetek

Tudósító. A Bánffyhunyadi Műkedvelő líjúság előadásáról szóló tudósítása csak lapunk zártakor érkezett ha lehet a következő számban felhasználjuk.

F

 HIRDETÉSEKET

a kiadóhivatal és Diamantstein
Nándor könyvnyomdája vesz fel

Egyszeri hirdetés árai egészoldal 9 korona
 fél oldal 5 „
 negyed oldal 3 „
Többszöri hirdetés megegyezés szerint.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

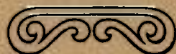
FELELŐS SZERKESZTŐ: KÓS KÁROLY SZTÁNA.

FŐMUNKATÁRS: BÖNGÉRFI GÉZA BÁNFFYHUNYAD.

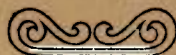
NYOMTATVÁNYOK,

IRODASZEREK,

ELSŐRENDŰ LEGOLCSÓBB MEG-
BIZHATÓ BESZERZÉSI FORRÁSA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIAMANTSTEIN NÁNDOR

könyvnyomdája, könyvkötészete,

könyv- és papirkereskedése

BÁNFFYHUNYADON.